

GERÇEKLİĞİN ÇOĞUL YÜZÜ

Bazı kavramları konuşurken, yazarken, öylece kullanır geçeriz. O kavramın anlam boyutunu çok da düşünmeyiz açıkçası.

Kavramlar, sanki ancak yaşam gerçekliği içinde kendi öz rengini ve kokusunu salar; kucaklaşır bizimle.

“Gerçekliğin çoğul yüzü” ya da “göstergenin çoğul yapısı” deyince, aklıma önce çok severek okuduğum Mihail Bahtin gelir. 2000’li yılların başında “Köy Romanı”nı eleştiren bir yazıda adıyla ilk kez karşılaştığım ve Karnavaldan Romana adlı yapıtımdan başlayarak okuduğum Bahtin, hayata bakışımı değiştirdi, derinleştirdi gibi geliyor.

“Rabelais ve Dünyası” adlı kitabında da “Köy Romanı” ile yaftalanarak değersizleştirilmeye çalışılan Köy Enstitüsü kökenli yazarların yapıtlarında üstkültüre taşınmış “grotesk halk kültürü”nün o çok farklı zenginliğini görme olanağım oldu. Birileri, hem de edebiyat yaşamlarını belli önyargılarla, “Köy Romanı” karşıtlığı ile geçirmiş birileri, bana müthiş bir anahtar sunmuştu. O anahtar, hayatın içindeki edebiyata karşı çıkararak, günümüzde televizyon ekranlarında sık sık boy gösteren edebiyat bezirgânlarına yolu açan, kopyacı ve taklitçi bir kültürün uzantılığına soyunmuş olanlara karşı göğsümü gere gere halk kültürünü ve o kültürden esin almış gerçek edebiyatı savunma olanakları sunuyordu.

1895 yılında varlık ve soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen, 1975 yılında bir yoksullarevinde ölen Bahtin, kendisini kültür ve edebiyata adayarak erdemli bir yaşamın nasıl olması gerektiğine ilişkin parlak bir örnek olmuştu. Hiç sönmeyecek bir sabah yıldızı gibiydi... Lenin’in ölümünden sonra Sovyet yönetiminin ve Stalin’in ağır baskılarına uğramış, sürgünde bir bacağını yitirmiş Bahtin, 1970’li yıllardan sonra Batı dünyasında adı duyulmaya başlandıktan sonra büyük bir ilgi odağı olmuştu. Soljenitsin gibi, paraya, üne eğilim gösterip kendini Batı’ya satmamış, alçakgönüllü bir biçimde Rusya’da yaşamını sürdürmüştü.

Marksizm ve Dil Felsefesi olarak sonradan ad verilerek basılmış, özgün adı “Dil İncelemesinde Sosyolojik Yöntemin Temel Sorunları” adlı, dil ve gösterge ile ilgili olarak hep “başucu kitabı” olmaya hak kazanmış yapıtta “çoğulluk” üzerine yazılanlar, bana Ardahan Ölçek Köyü’nde geçirdiğim çocukluk ve gençlik yıllarımı anımsatır.

Yoksul insanlardı köylülerimiz... Bir iki inekle, üç beş dönüm tarlayla zar zor karınlarını doyuruyorlardı. Üç öğün bayat ekmek ve yağsız çeçil peyniri yediğimiz günler çoğunlukta idi. Kimi öğün peynirin yerini kesme aşısı alır, kimi öğün yavan arpa ekmeğiyle yoğurda kalırdık.

Aylarca, yıllarca, aynı siyah gömleği giyerdi erkekler; yama üstüne yama vurulmuş pantolonlarla gezerlerdi. Kadınların etekleri kat kat çemrenmiş elbiseleri de bir uçtan yırtılır, renk renk yamalıklarla donanırdı.

Ama gelip onları bir de bayram günlerinde, evlerine bir konuk girdiğinde görmeliydiniz! Birden bire dünyanın en varlıklı insanlarıymış gibi gülerdi yüzleri. Evlerine konuk çağırmak, ne varsa dipte köşede, birlikte yiyebilmek için birbirleriyle savaşırlardı.

Yeni adı Kuşuçmaz olan ve gerçekten de Kür nehrinin kollarından birinin geçtiği ulaşılması güç bir vadide yer alan Kürt köye Hopal'da cami yoktu. Hopallılar bayram namazı için bizim köye gelirlerdi. Namaz bitiminde her Hopallı konuğun koluna üç beş Ölçekli birden yapıştırır, çekiştirirdi; "bize gideceğiz" diye...

Köyde bir gece yarısı kapıdaki köpeklerin şamatası ile uyandık. Sultan bibimgilin evde kalıyordum... İnceden bir yağmur yağıyordu ve hava zifiri karanlıktı.

Dışarı çıktık. Yolda odun yüklü iki araba ve yanında üç dört yabancı köylü vardı. Karanlıkta yollarını karıştırmışlar, Ardahan'a gidiyoruz derken bizim köyün içine düşmüş, şaşırıp kalmışlardı.

"Hiçbir yere gidemezsiniz bu gece zamanı" dedi Namaz eniştem. Arabalardaki öküzler, atlar açıldı. O hiç tanımadığımız yabancı insanlar ve arabaları çeken hayvanlar başköşelerde ağırılanmak üzere içeri alındı.

Kadınlar, kızlar kalktı. Lüks lambaları yakıldı. Hamurlar yoğrulmaya başlandı. Tereyağının kokusu yayıldı evin dört tarafına. Her yer ışıl ışıldı, insanların yüzlerinde inanılmayacak bir sevinç ve güzellik vardı...

"Gerçekliğin çoğul yüzü" ya da Politzer'in Felsefenin Temel İlkeleri'nde kategorilere sıkıştırmaya çalıştığı diyalektiğin "zıtların birliği" temel ilkesi böyle bir şey olsa gerek. Mal yoksulluğu ile gönül zenginliğinin yan yana duruşu...

Ardahan yaylalarında, Kaftancıoğlu'nun Ulgar adlı öyküsünde dehşetini çok iyi hissettiren aylarca süren kar ve buzdan sonra, bin iki yüz kır çiçeğinin birden açması, hayatın tüm bereketiyle insanlığa gülmesi gibi...